

Kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt mobilitet, marginalisering, sekularisering og religiøst og livssynsmessig mangfold, spesielt i storbyområder

Utredning for Kirkemøtet 2024

DEN NORSKE KIRKE
Kirkerådet

Innledning

Kirkemøtet vedtok i 2019: «Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt mobilitet, marginalisering, sekularisering og religiøst og livssynsmessig mangfold, spesielt i storbyområder» (KM 09/19, punkt 6). Dette punktet var en del av Kirkemøtets vedtak om nye fordelingsnøkler mellom bispedømmerådene for tilskudd til prestetjeneste og blir besvart i denne utredningen.

Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning (KIFO) har bistått Kirkerådet i utredningen i form av et åtte siders notat med relevant statistikk utarbeidet av Tore Witsø Rafoss, overlevert til Kirkerådet 3. november 2023. Den videre utredningen er gjort ved avdeling for kirkefag og økumenikk i Kirkerådet.

Definisjon av «storbyområder»

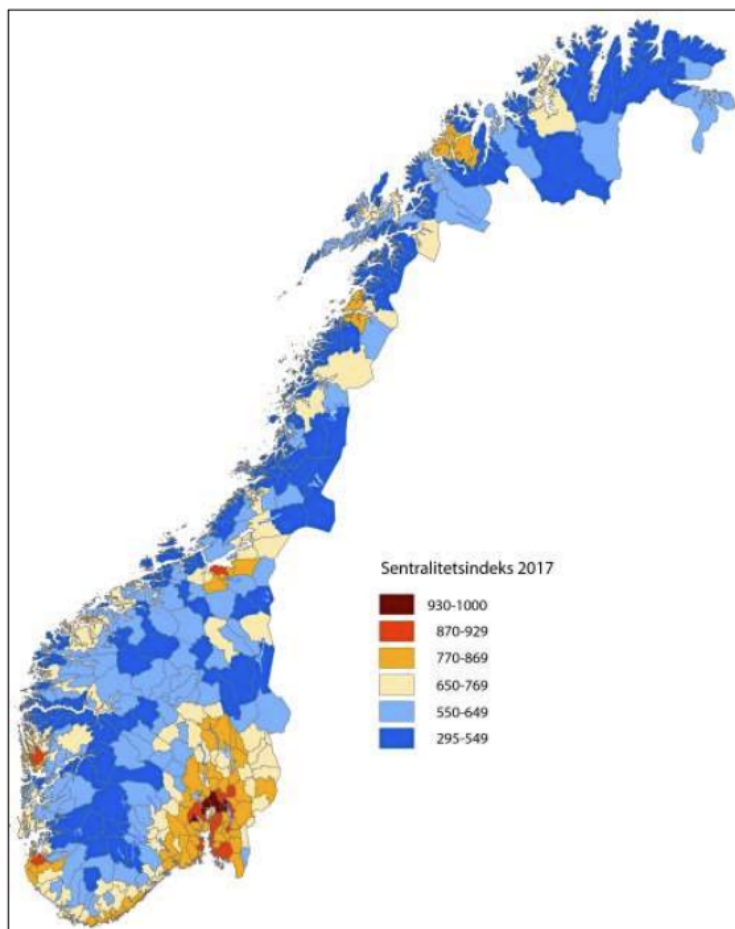
Kirkemøtet ber i sitt vedtak om at det sees særlig på kirkens muligheter og utfordringer i storbyområder. Dette gjør det nødvendig å definere begrepet «storbyområder». Det finnes ingen entydig definisjon av dette begrepet. Stortingsmeldingen om storbyområder fra 2003 omtalte Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Stavanger og Tromsø som storbyer, men denne meldingen er nå over 20 år gammel.¹ Statistisk sentralbyrå har siden 2017 brukt en indeks for sentralitet. I indeksen har alle kommuner i Norge en score basert på hvor mange arbeidsplasser, varer og tjenester innbyggerne har tilgang til innenfor en rimelig avstand. KIFO velger i sitt notat å omtale kommuner i de to høyeste kategoriene som «urbane», de to midterste som «medium» og de to nederste som «rural».²

KIFO skriver videre om kategorien «urban»: «I 2020 tilhørte 25 kommuner disse kategoriene: Oslo, Bergen, Stavanger, Trondheim og 21 kommuner på Østlandet. På tross av relativ liten geografisk størrelse, bodde 45 prosent av befolkningen i disse områdene i 2023».³ Videre i denne utredningen vil det KIFO omtaler som «urbane» områder også omtales som storbyområder.

¹ [St.meld. nr. 31 \(2002–2003\) \(regjeringen.no\)](#), s. 8.

² Witsø Rafoss, T. 2023, KIFO-notat om urbanitet, s. 2.

³ Witsø Rafoss, 2023, s. 2.

Bildet hentet fra Høydahl 2017, s. 2

Mobilitet

Kirkemøtet har bedt Kirkerådet “utrede kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt mobilitet [...], spesielt i storbyområder”. Ifølge Store norske leksikon er mobilitet «... *det samme som bevegelighet. Det som er mobilt er lett å flytte.*⁴ Begrepet mobilitet kan deles i fysisk mobilitet og sosial mobilitet. Fysisk mobilitet kan handle om flyttemønstre. Når mennesker flytter fra bygd til byer og tettsteder, omtales det gjerne som urbanisering. Sosial mobilitet er “... *personer eller gruppers mulighet til å bevege seg mellom ulike sosiale posisjoner innenfor et samfunn. Denne bevegelsen er ofte påvirket av faktorer som utdanning, økonomisk og sosial status eller forandringer i sosial kapital.*⁵ I denne utredningen er hovedfokus fysisk mobilitet.

Fysisk mobilitet og urbanisering

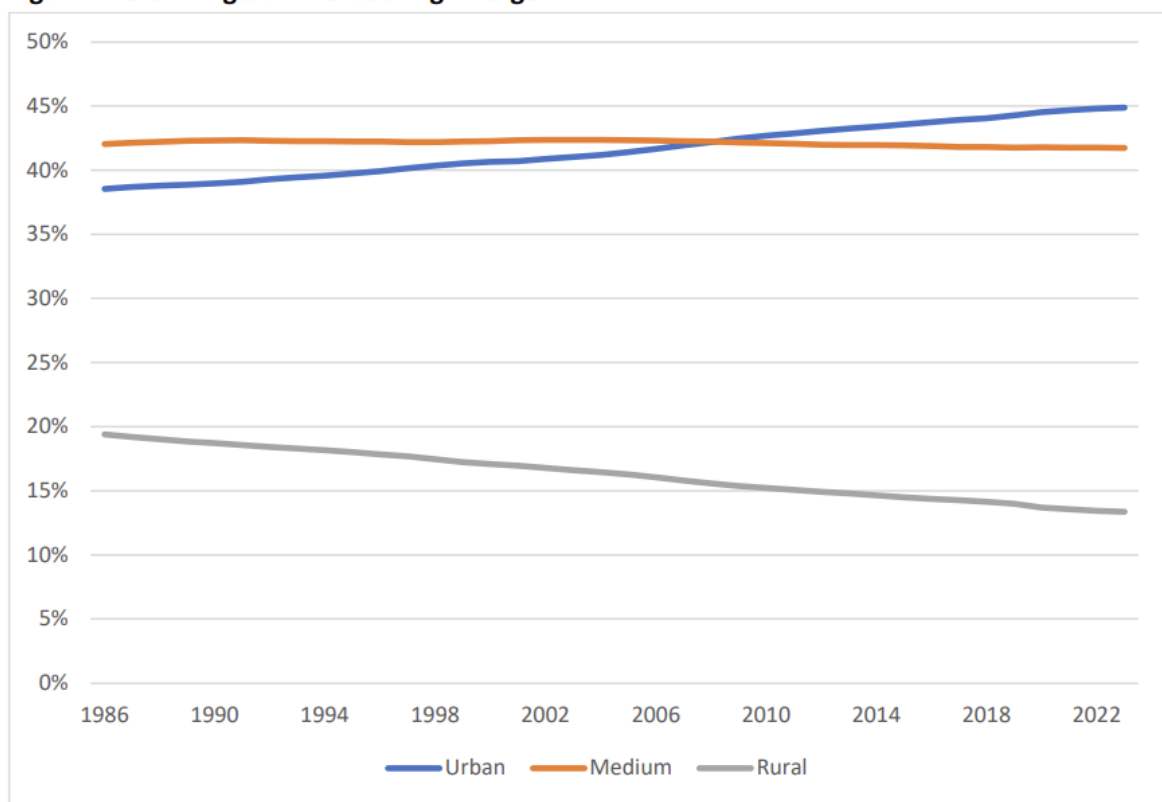
KIFO skriver om fysisk mobilitet: «I 1987 bodde 39 prosent av befolkningen i urbane strøk, mens 45 prosent gjorde det samme i 2023. På grunn av befolkningsvekst, så har det også vært en kraftig økning i antallet mennesker som bor i disse områdene. I 1987 bodde det 1,6 millioner mennesker i de mest urbane strøkene i Norge, mens i

⁴ [mobilitet – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/mobilitet)

⁵ [sosial mobilitet – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/sosial-mobilitet)

2023 var det samme tallet 2,5 millioner».⁶ Dette vises i følgende tabell, hvor den nevnte fordelingen mellom “rural”, “medium” og “urban” er brukt:

Figur 2. Befolknings sammensetning i Norge

Datagrunnlag: SSB Tabell 07459 Alders- og kjønnsfordeling

Store norske leksikon beskriver noen av de samme tendensene ved å vise til befolkningsutviklingen etter år 2000: «I perioden 2000–2023 hadde Østlandet 59 prosent av landets samlede befolkningsvekst; den store andelen skyldes i adskillig grad utviklingen i Osloområdet. I samme periode hadde Vestlandet 25 prosent av befolkningsveksten, hvorav 12 prosent i Rogaland fylke og 10 prosent i tidligere Hordaland fylke. Samlet sett hadde de tre øvrige landsdelene (Sørlandet, Trøndelag og Nord-Norge) 16 prosent av landets befolkningsvekst mellom 2000 og 2023.»⁷

KIFO skriver videre at SSBs befolkningsframskrivninger indikerer at stadig flere vil bo i storbyområder. SSB antyder at 2,8 millioner mennesker vil bo i storbystrøk i Norge i 2050.⁸

Mobilitet har en rekke konsekvenser for samspillet mellom mennesker. Her gis det ikke en uttømmende beskrivelse av dette, men listen nedenfor løfter fram noen aktuelle konsekvenser.⁹ Mobilitet kan føre til:

1. Sosial avstand: Livsstil og væremåte kan også bli forandret. De som flytter fra en kultur til en annen kan oppleve sosial avstand og ensomhet.

⁶ Witsø Rafoss, 2023, s. 2.

⁷ [Norge – bosettingsmønster – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/norge-bosettingsmønster)

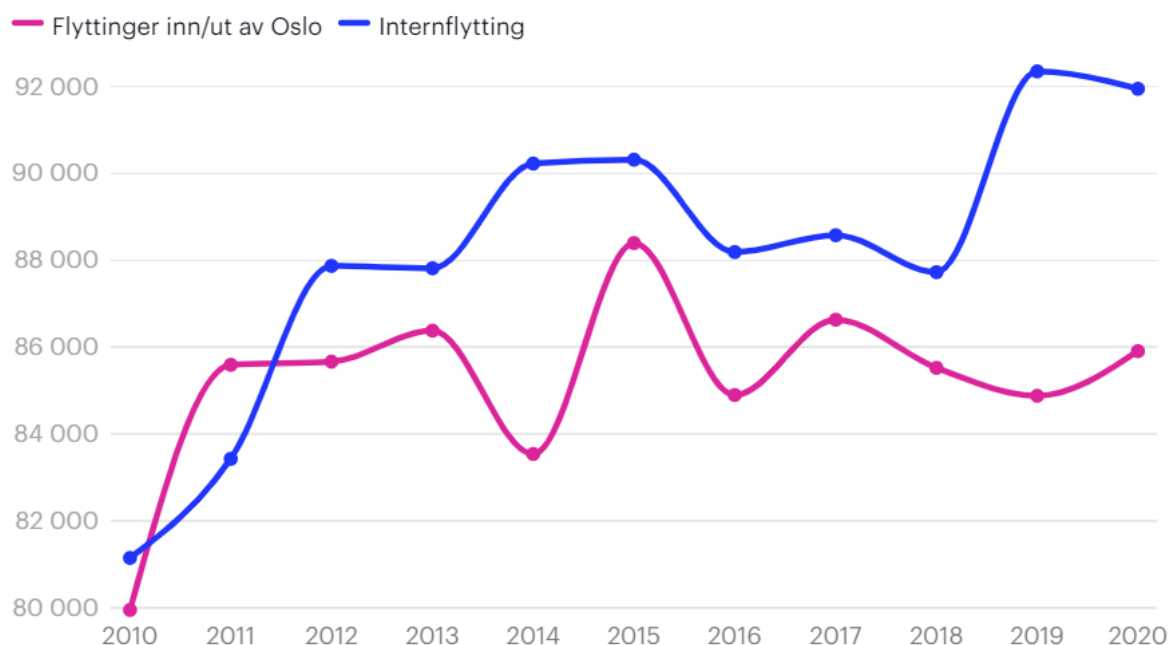
⁸ Statistisk sentralbyrå (SSB), i Witsø Rafoss, 2023, s. 2.

⁹ Listen bygger på begrepsbanken i [Mangfold: \(cappelendamm.no\)](https://cappelendamm.no) (Nedlastet 08.02.2024)

2. Fraflytting og urbanisering: Sosial mobilitet fører ofte til flytting mot mer sentrale strøk av landet. Dette skaper pressområder, med blant annet økte boligpriser, press på skole, helsevesen og transport. I utkantstrøkene kan det bli vanskeligere å opprettholde et godt servicetilbud til innbyggerne.
3. Konkurransen: vinnere og tapere: Sosial mobilitet virker motiverende, men skaper også tapere.
4. Motsetninger skapes og tilsløres: De som ikke klarer seg i konkurransen i samfunnet vil kunne føle bitterhet mot samfunnet, og kanskje søke samhold med likesinnede subkulturer.

Særskilt i storbyområder

SSBs tall om befolkningssammensetning i Norge viser urbanisering over tid, men mobiliteten er stor også innad i storbyer. Trolig flytter mennesker i storbyområder oftere enn mennesker i rurale strøk. Aftenposten skrev i 2022 at: «Siden 2010 har så mange som 969.562 Oslo-boere funnet ny bolig i Oslo – en eller flere ganger.»¹⁰ Avisen presenterte følgende tabell:

Y-aksen er kuttet, og starter ikke på null.

Kilde: Oslo kommune

Det er grunn til å tro at det er høy mobilitet også i andre storbyområder. Dette kan blant annet ha sammenheng med at storbyområder inneholder leiligheter av ulike størrelser som gjør det nødvendig å flytte når familier blir større eller mindre, og at en del studenter og andre unge voksne lettere endrer bosted enn andre aldersgrupper. Dette har konsekvenser for Den norske kirkes arbeid i storbyområdene.

¹⁰ [Hvor flytter Oslo-folk? Kortere enn du kanskje tror. \(aftenposten.no\) \(Nedlastet 08.02.2024\)](https://www.aftenposten.no/nyheter/og-opparting/hvor-flytter-oslo-folk-kortere-enn-du-kanskje-tror)

Kirkens utfordringer

Kirkens utfordringer som følge av økt mobilitet er komplekse og omfattende. I det følgende pekes det på utfordringer knyttet til kirkebygg og utfordringer med mindre sosial integrasjon.

Kirkebygg

Den norske kirke har i overkant av 1600 kirkebygg. Rundt 1400 av disse er fra før 1940 og mange av dem er tilpasset andre bosetningsmønstre enn i dag. Kirkebygg er viktige for lokal identitet. På steder hvor andre fellesarenaer som skole, postkontor og butikk forsvinner, kan kirkebygget stå igjen som det eneste samlingsstedet. Den nevnte nedgangen i befolkning i rurale områder i Norge innebærer naturlig nok at færre bruker kirkene i disse områdene. Mindre befolkning i den enkelte kommune har konsekvenser for kommunens økonomi og svekker i neste omgang evnen til å vedlikeholde kirkebyggene. Dermed kan også viljen til å bruke ressurser på kirkebyggene utfordres. Samtidig etableres det nå et ambisiøst bevaringsprogram for kirkebygg. I det store hele vil dette styrke vedlikeholdet av kirkebygg knyttet til Den norske kirke.

Dersom urbaniseringen fortsetter, er det sannsynlig med en forsterket offentlig samtale om vedlikehold av kirkebygg. Den norske kirke kan måtte forholde seg til problemstillingen med nedlegging av kirker, slik man har sett iblant annet Sverige og England.

Mindre sosial integrasjon

Urbanisering endrer menneskers forhold til lokalsamfunn og sted. Rurale områder er ofte preget av at "alle kjenner alle".¹¹ Dette er annerledes i mange storbyområder. For mennesker som kommer til storbyen kan oppbrudd fra historie og tilhørighet gi nye muligheter. Det er en viktig ressurs i storbyen å ikke *måtte* høre til. Tilknytning til lokalsamfunnet varierer like fullt i ulike livsfaser; barn og deres familie har som regel en større lokal tilknytning i forbindelse med barnehage, skole og lokale fritidstilbud. I det store og hele er imidlertid mange storbyområder preget av mindre sosial integrasjon i et lokalsamfunn. Mennesker i storbyen orienterer seg ikke bare i tilbud i soknet, men over hele byen. Der mennesker i rurale lokalsamfunn omgås på mange sosiale arenaer med ulike roller og relasjoner, har mennesker i storbyen ofte mer av livet sitt utenfor lokalsamfunnet. For mennesker som er vant til å orientere seg i storbyen når det gjelder jobb, kulturtilbud, fritidsaktiviteter og andre sosiale arenaer, er det ikke åpenbart at det kirkelige tilbudet i soknet oppleves relevant. Kirkelig arbeid i storbyene har allerede en bevissthet om dette, blant var det omfattende tematiser i Oslo bispedømmes «Gud i storby»-prosjekt. Gud i storby-prosjektet anså «spesialisert bruk av kirker som en naturlig konsekvens av stor mobilitet i befolkningen og tendensen om mer spesifikke tilbud i befolkningen generelt».¹² I rapport fra arbeidet fortelles det imidlertid: «De store ambisjonene var avhengig av en radikal endring av sokne- og prostistrukturen og forslag ble skrinlagt som følge av manglende entusiasme i lokalmeninghetene.»¹³

¹¹ [Alle kjenner alle – en forbannelse eller velsignelse for bygda? - Ruralis](#)

¹² [Fleksibel og spesialisert bruk av kirker | Gud i storby \(wordpress.com\)](#)

¹³ [Fleksibel og spesialisert bruk av kirker | Gud i storby \(wordpress.com\)](#)

I teorien kan et spesialisert kirkelig tilbud mange steder framstå som det åpenbare valget i storbyene. I praksis har man erfart at terskelen er høyere for å oppsøke spesialiserte kirkelige tilbud. Få spesialiserte arrangementer i storbyene har evnet å samle bredden av folkekirken. Det kan synes som at det at soknemenigheten er en del av lokalsamfunnet, senker terskelen for deltakelse på en måte som spesialiserte tilbud andre steder i en storby aldri kan oppnå. Å oppsøke en julekonsert i kirken med lokale aktører, en julemesse eller et breddetiltak i trosopplæringen, tolkes som del av det å tilhøre et lokalsamfunn. Å oppsøke et spesialisert tilbud oppleves som et aktivt valg som i større grad må begrunnes.

Den økte mobiliteten gjør alt i alt at Den norske kirke må jobbe annerledes i storbyene. Det tar tid både for kirkelig ansatte og for befolkningen i området å knytte relasjoner. Relasjoner har ofte betydning for i hvilken grad mennesker i soknet finner veien til kirkens aktiviteter, og i neste omgang kanskje involveres i frivillig arbeid eller blir valgt inn i menighetsrådet. Kirkelige handlinger gir en anledning til å bli kjent, og andre møtepunkter i lokalsamfunnet gir mulighet til å utvikle relasjoner videre. Hyppigere flyttinger svekker muligheten for denne relasjonsbyggingen. Dette stiller høyere krav til menigheter i storbyene for å klare å være et synlig og relevant tilbud til mennesker i soknet.

Kirkens muligheter

Storbyene med mange menigheter og kirkelige ansatte gir også en rekke muligheter. Her pekes det på kirkebyggene, kirkelige fellesskap og arbeid for studenter.

Kirkebyggene

I møte med økt fysisk mobilitet representerer kirkebyggene et fast punkt. De fleste kirkebygg gjenkjennes som kirker av befolkningen. Bygget representerer lange linjer og historie, og det uttrykker et nærvær av tro på stedet. Med Ukrainakrigen og økning i flyktninger med kristen tro, ble det synlig hvilken ressurs kirkebyggene er for tilflyttere. Kirkene har vært avgjørende for flyktninger som er kommet til Norge. Flyktninger har søkt til kirkerom for å be, for å finne trygghet og noe som ligner noe de kjenner, i et land og en kultur som er helt forskjellig. Flere steder i Norge har lokalkirken lagt til rette med oversatte ressurser som bønner, liturgier og lignende. Kirkerom har vært tilgjengelige til bruk og har også noen steder blitt lånt ut til ortodokse gudstjenester. På samme måte kan kirkebygget være et tilknytningspunkt for andre tilflyttere.

I forskningsrapporten "I min fars hus er det mange rom",¹⁴ som VID gjorde på oppdrag for Den norske kirke, beskrives det hvordan byggene er avgjørende for samarbeid med migrantmenigheter i Norge. Det er stadig flere migrantmenigheter i landet, de fleste i byene. Disse menighetene har til felles at de trenger et sted å være for å feire gudstjeneste og å bygge fellesskap og menighet. Da ligger det godt til rette for samarbeid med Den norske kirke gjennom leie eller lån av kirkebygg. Dette vil ofte være første steg i relasjonsbygging som vil kunne legge til rette for mer samarbeid ettersom relasjoner og vennskap utvikles.

¹⁴ [Forskningsrapport om Den norske kirke i møte med kristne migranter - Ressursbanken, Den norske kirke \(kirken.no\)](https://kirken.no/ressursbanken/rapporter/forskningsrapport-om-den-norske-kirke-i-mote-med-kristne-migranter)

Kirkelige fellesskap

Aktivitetene i kirkene gir kontaktflater og muligheter for å bli en del av det lokale kirkelige fellesskapet. Kirkelige fellesskap kan være steder å søke til når man flytter til et nytt sted, både for å være med og for å engasjere seg som frivillig. Slik kan nettverk bygges og ensomhet forebygges. Lavterskeltilbud kan forebygge at mennesker som taper i konkurransen om utdanningsplasser eller på arbeidsmarkedet isoleres. Tvert imot kan de få høre til, oppleve at de er viktige bidragsyttere og også tilegne seg praksiserfaring som kan være relevant i videre jobb- eller utdanningssammenheng. I dette er det også en økonomisk dimensjon som kommer særlig fram i en tid med prisvekst: Mange tilbud i byen er kostbare. Som nevnt tidligere skaper mobilitet vinnere og tapere, i dette tilfellet mellom de som har økonomi til å bruke hele byens tilbud og de som ikke har dette. For mennesker med svak økonomi kan lokale tilbud bli viktigere. Dette utfordrer samtidig menighetene. Hvordan tas mennesker imot når de kommer til kirken de første gangene?

Studenter

Mange unge mennesker flytter til storbyområder for å studere. Dette gir særskilte muligheter for Den norske kirke til å utvikle tilbud for en gruppe som i mindre grad opplever vanlige aktiviteter i lokalkirken som relevante for seg.

For å møte studenters behov, er det avgjørende at kirken kjenner til disse behovene. Folkehelseinstituttet gjennomfører årlig Studentenes Helse- og Trivselsundersøkelse (SHoT).¹⁵ Undersøkelsen kartlegger studentenes helse og trivsel, med hovedvekt på psykososiale forhold. Resultatene fra 2022 viser en kraftig økning blant studenter som rapporterer om dårlig eller svært dårlig livskvalitet. Det har vært en økning i psykiske plager fra 2010 frem til 2022 og 42 % av respondentene rapporterer nå om dette. Blant psykiske lidelser forekommer angst og depresjon oftest. 1 av 5 studenter svarer at de har søkt hjelp for psykiske plager det siste året. 4 % sier at de har oppsøkt, men ikke fått hjelp. 1 av 3 oppgir at de har få venner, 29 % savner ofte noen å være sammen med, og 20 % føler seg ofte utenfor eller isolert.

Studentkonsentrasjonen i storbyer gjør det enklere for kirken å etablere tilbud særskilt mot denne gruppen. Slik kan kirken bidra til å minske ensomhet og øke livskvaliteten blant studenter. Studentprestetjenesten i Den norske kirke omfatter 21 stillinger fordelt på 19 årsverk. Tjenesten kan sees også på som en del av en kirkelig satsing i møte med økt mobilitet. Studenter som siden flytter tilbake til området der de vokste opp, kan gjennom studentprestetjenesten ha fått oppleve at kirken er relevant og at de fortsatt ønsker en tilknytning til den. Dette har også en strategisk side. Så lenge Den norske kirke i all hovedsak rekrutterer medlemmer gjennom barnedåp, er det de nybakte foreldre som avgjør folkekirkens fremtid. Ønsker Den norske kirke å gjøre målrettede tiltak for å opprettholde antall medlemmer, er det derfor sentralt å gripe muligheten til å ha et godt studentarbeid i storbyene.

Oppsummering

Alt i alt gir økt mobilisering Den norske kirke tydelige utfordringer, i form av at kirkens bygg er tilpasset andre bostedsmønstre, og at storbyer innebærer mindre sosial integrasjon enn i et lokalsamfunn. Samtidig finnes det også åpenbare

¹⁵ [SHoT 2022 \(studenthelse.no\)](https://www.studenthelse.no)

muligheter for kirken knyttet til økt mobilisering, ved bruk av kirkebygg og invitasjon til fellesskap. Studentene er en særskilt gruppe som Den norske kirke på grunn av studiesteder i storbyområder har mulighet for å treffe på en annen måte enn om de hadde bodd over hele landet.

Marginalisering

Kirkemøtet har bedt Kirkerådet “utrede kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt [...] marginalisering [...], spesielt i storbyområder”. *Marginalisering* kan defineres som det å gjøre eller bli marginal, altså mindre viktig.¹⁶ Personer som er marginaliserte står verken på innsiden eller utsiden av samfunnet, men er i en gråsoner med færre muligheter til å delta i samfunnet enn andre. I nyere sosiologisk forskning skiller man mellom sosial marginalisering, kulturell marginalisering, arbeidsmarginalisering og politisk marginalisering.¹⁷

Marginalisering på ett område kan føre til marginalisering på flere områder, noe som er kjent som «kumulativ marginalisering».¹⁸ Marginalisering kan i neste omgang føre til utenforskap. Utenforskap handler om å stå utenfor viktige arenaer som skole, jobb eller andre sosiale arenaer.¹⁹ Veien fra marginalisering til utenforskap kan være ulik for ulike personer.

Marginalisering og utenforskap har store konsekvenser, både for den enkelte og for samfunnet. For den enkelte kan det svekke opplevelsen av verdighet og personlig kontroll, og det kan ha konsekvenser for mulighetene for selvrealisering²⁰. Marginalisering gir også økt risiko for selvmord, hjemløshet, skolefravall og arbeidsledighet.

På samfunnsnivå har marginalisering store konsekvenser. Følgende tabell fra Oslo Economics viser én side av disse konsekvensene, i form av samfunnsøkonomiske kostnader.²¹

¹⁶ [marginalisering – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/marginalisering)

¹⁷ [Hva er marginalisering? - Sosiologi og sosialantropologi - NDLA](#)

¹⁸ [Hva er marginalisering? - Sosiologi og sosialantropologi - NDLA](#)

¹⁹ [utenforskap – Store norske leksikon \(snl.no\)](https://snl.no/utenforskap)

²⁰ [Notat-marginalisering.pdf \(regjeringen.no\)](#)

²¹ [samfunnsøkonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf \(regjeringen.no\)](#), s. 5.

Tabell 2: Totale beregnede samfunnsøkonomiske kostnader som følge av marginalisering og utenforskap

Prissatte kostnader	Kostnad per år
Totale beregnede prissatte kostnader per år, herunder	73 mrd. kr
Produksjonstap som følge av tapte arbeidsinntekter	58 mrd. kr
Skattefinansieringskostnader ved stønader og overføringer	5 mrd. kr
Velferdstap som følge av tapte leveår	10 mrd. kr
Ikke-prissatte kostnader	Vurdert konsekvens
Velferdstap som følge av dårligere helse og livskvalitet	Svært stor negativ konsekvens
Kriminalitetskostnader	Svært stor negativ konsekvens
Redusert demokratisk og sosial deltakelse	Middels stor negativ konsekvens

Kilde: Oslo Economics

Særskilte forhold knyttet til storbyer:

Et spørsmål som jevnlig drøftes i norsk offentlighet, er i hvilken grad marginalisering og utenforskap har sammenheng med urbanisering. Er det flere marginaliserte i storbyområder enn i rurale områder? KIFO drøfter dette i sitt notat og skriver:

Det kan være lett å tenke at storbyområdene har mer utenforskap og sosial og økonomisk marginalisering enn resten av landet. I storbyer kan fattigdom og økonomiske ulikheter være godt synlige. I urbane strøk er det dyrere å eie og leie bolig, noe som kan bidra til økonomisk utenforskap. SSBs Levekårsundersøkelse kan belyse om økonomisk marginalisering er mer vanlig i urbane strøk. Tabell 1 er organisert slik at de forholdene hvor urbane strøk skiller seg mest fra gjennomsnittet, er plassert øverst i tabellen. De øverste radene i tabellen viser derfor at folk i urbane strøk i mye større grad oppgir at de har høy boutgiftbelastning og ikke har råd til bil. Dette må ses i sammenheng med at bolig og utgifter i forbindelse med bil (parkeringer, bompenger osv.) er spesielt høye i tettbygde og urbane strøk. Men utenom disse forholdene så viser Tabell 1 at det faktisk er liten forskjell på urbane strøk og resten av landet når det gjelder økonomisk marginalisering. På tross av høye boutgifter, så viser tabellen at folk i urbane strøk ikke oppgir i større grad enn resten av landet, at de har problemer med å betjene boliglån og boutgifter. Vi skal likevel være forsiktige med å konkludere at urbane strøk ikke har problemer med marginalisering som skiller seg fra resten av landet. I storbystrøk bor det både mange med høy inntekt og utdanning og mange marginaliserte grupper. Gjennomsnittsverdier, slik som i Tabell 1, kan derfor maskere polariserte forhold.²²

KIFO viser videre til følgende tabell, som fordeler ulike forhold knyttet til økonomi på de nevnte kategoriene urban, medium og rural:

²² Witsø Rafoss, 2023, s. 3.

Tabell 1. Marginalisering, prosent

	Urban	Medium	Rural	Total
Har høy boutgiftsbelastning	29,2	17,5	11,1	21,8
Ikke råd til bil	8,8	3,9	3,0	6,0
Mangler minst ett materielt gode	20,3	16,6	14,5	18,0
Kredittkortgjeld eller forbrukslån er tyngende	16,2	14,8	15,5	15,4
Mangler minst ett sosialt gode	11,8	11,0	10,1	11,2
Ikke råd til en ukes ferie årlig	7,9	7,0	6,1	7,3
Ikke råd til å holde boligen passe varm	2,6	1,9	0,6	2,0
Ikke råd til å erstatte utslitte klær	5,7	5,4	4,0	5,2
Ikke mulighet til å klare en uforutsett utgift	20,9	20,8	17,0	20,4
Vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes	7,1	6,4	5,8	6,6
Ikke råd til å spise kjøtt og fisk annenhver dag	2,8	2,3	0,9	2,3
Forventer at husholdningens inntekt vil synke neste 12 måneder	4,9	6,1	5,1	5,3
Utgifter til medisinsk behandling er tyngende	12,8	12,4	9,9	12,3
Ikke råd til å bytte ut utslitte møbler	10,7	10,3	8,5	10,3
Ikke råd til å bruke litt penger på seg selv ukentlig	2,8	3,5	2,5	3,1
Husholdningens inntekt har sunket siste 12 måneder	9,6	9,1	9,4	9,3
Problemer med å betjene boliglån	0,7	1,0	1,6	0,9
Problemer med å betale boutgifter	4,0	4,6	3,9	4,2
Utgifter til tannlege er tyngende	15,1	16,1	12,8	15,3
Problemer med å betjene andre lån	1,8	1,6	1,0	1,6
Problemer med å betjene kredittkortgjeld eller avbetalingslån	2,8	2,5	2,1	2,6
Har minst ett betalingsproblem	5,9	6,2	4,9	5,9
Ikke råd til å spise og drikke ute månedlig	3,7	4,1	2,4	3,7
Utgifter til medisiner er tyngende	10,6	10,8	9,9	10,6
Ikke råd til å gå til tannlege	5,3	5,8	3,9	5,3
Ikke råd til å ha internett	0,1	0,2	0,0	0,1
Ikke råd til å delta i regelmessige fritidsaktiviteter	4,6	4,9	3,8	4,6

Datagrunnlag: SSB Tabell 13635 Materielle goder, Tabell 13639 Sosiale goder, Tabell 13643 Økonomisk romslighet og betalingsvansker, 2022

NOU 2020:16 «Levekår i byer. Gode lokalsamfunn for alle» drøfter også sammenheng mellom storbyer og marginalisering.²³ I kapittel 3.3.1 Omfang og opphopning av levekårsutfordringer i norske byer, finner utredningen noe av det samme som KIFO:

Kartleggingen i den første fasen av analysen viser at det varierer stort i hvilken grad norske byer har områder med opphopning av levekårsutfordringer, og de ulike indikatorene viser også noe ulike mønstre. Oslo skiller seg ut, blant annet med mange områder der det er høye andeler barn i lavinntektsfamilier. Det er likevel en rekke andre byer som også har områder med opphopning av

²³ [NOU 2020: 16 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

levetårsutfordringer, og mange byer har områder med høye andeler barn i lavinntektsfamilier. Det er videre relativt høye andeler unge utenfor arbeid og utdanning i en rekke byer, og dette er ikke et særskilt storbyfenomen. I løpet av den siste tiårsperioden har det vært en utvikling mot at flere av områdene med aller høyest andel unge utenfor arbeid og utdanning befinner seg i mellomstore byer på Østlandet. Det er et tydelig skille mellom byer i øst (øst/sørøst) og vest/nord. Flere av byene langs kysten på Øst- og Sørlandet har til dels store levetårsutfordringer. De mellomstore byene langs kysten på Øst- og Sørlandet har hatt høye andeler levetårsutfordringer over lengre tid, noe som blant annet kom fram gjennom SSBs levetårsindekser i perioden 1995–2008. Omfanget og graden av levetårsutfordringer er mindre i de undersøkte byområdene på Vestlandet og i Midt- og Nord-Norge.

I 17 av de områdene utvalget har sett på bor mer enn 40 prosent av barna i lavinntektsfamilier. I 67 områder bor mer enn 25 prosent av barna i lavinntektsfamilier. Områdene med høye andeler lavinntektsfamilier kan deles inn i to grupper: områder som i tillegg skårer lavt på de fire andre levetårsindikatorer, og områder som ellers skårer godt på flere levetårsindikatorer. Både i Oslo og andre byer med mange barn i lavinntektsfamilier er denne todelingen tydelig. I Oslo har de ytre drabantbyene jevnt over levetårsutfordringer målt etter alle de fem valgte indikatorer. De indre bydelene har først og fremst svært høye andeler barn i lavinntektsfamilier og til en viss grad høye andeler voksne utenfor arbeid og utdanning eller med lav eller ingen utdanning. Flere indre bydeler preges av at det er store økonomiske forskjeller mellom familiene som bor der, eller av at boligområdene består av både lavinntektsfamilier og beboere uten barn med god økonomi. Figur 3.1 viser i hvilken grad områder med 40 prosent eller flere barn i lavinntektsfamilier overlapper med høye andeler av de fire andre levetårsindikatorer. Om lag halvparten av områdene med over 40 prosent barn i lavinntektsfamilier har også særskilt høye andeler på alle de fire andre levetårsindikatorer. Graden av overlapp mellom levetårsutfordringer er betydelig lavere når andelen barn i lavinntektsfamilier er lavere [...].²⁴

²⁴ [NOU 2020: 16 \(regjeringen.no\)](#), kapittel 3.3.1, s. 48.

Kommune	30–59 år Utenfor arbeid og utdanning	20–29 år Utenfor arbeid og utdanning	21–29 år Ikke fullført vgo	30–59 år Lav utdanning	Barn i lavinntekt
Oslo, område 1	0,24	0,14	0,21	0,22	0,60
Oslo, område 2	0,38	0,24	0,47	0,49	0,53
Oslo, område 3	0,27	0,13	0,25	0,26	0,52
Oslo, område 4	0,30	0,21	0,38	0,44	0,47
Larvik, område 1			0,42	0,33	0,46
Fredrikstad, område 1	0,31	0,20	0,41	0,29	0,46
Haugesund, område 1	0,26	0,15	0,40	0,29	0,45
Skien, område 1	0,29	0,26	0,47	0,34	0,44
Ålesund, område 1	0,25	0,13	0,32	0,30	0,44
Kristiansand, område 1	0,29	0,13	0,23	0,25	0,44
Arendal, område 1	0,29	0,30	0,47	0,30	0,43
Bergen, område 1	0,28	0,13	0,21	0,24	0,43
Oslo, område 5	0,22	0,12	0,25	0,21	0,43
Bergen, område 2	0,22	0,10	0,17	0,18	0,42
Sandefjord, område 1	0,30	0,21	0,45	0,34	0,42
Oslo, område 6	0,29	0,19	0,38	0,37	0,40
Sarpsborg, område 1	0,31	0,21	0,45	0,34	0,40

Figur 3.1 Sammenfall mellom levekårsutfordringer i områder med 40 prosent eller flere lavinntektsfamilier

Forklaring til fargekodene: Hver levekårsindikator er oppdelt etter prosentintervall. Intervallene er satt slik at de fordeler delområdene over flere intervaller, tilpasset prosentfordelingen etter hver enkelt indikator. Det betyr at fargekodene angir ulike prosentintervaller for hver indikator, men for alle indikatorene angir blå det øverste prosentintervallet, deretter oransje, gul og grønn.

Område i kolonne 1 er analyseområdene, nummerert etter antall analyseområder i hver by.

Kilde: Aarland 2020.

Lesehjelp: 0,2 i denne tabellen tilsvarer en andel på 20 %. I hver kolonne er de høyeste tallene merket med blått, deretter oransje, gul og grønn.

Samlet sett viser dette at det ikke er en entydig sammenheng mellom storbyområder og marginalisering. Marginalisering er også et fenomen i rurale områder og i middels store kommuner i Norge. Dersom Den norske kirke i større grad skal styre sine ressurser utfra hvor det er flere marginaliserte, vil det altså ikke handle om å øke ressursene til kirkens arbeid i storbyene. Samtidig er det på noen delområder en høyere grad av marginalisering i storbyområder enn i rurale strøk.

Kirkens utfordringer

For en diakonal kirke av og med mennesker er all marginalisering og utenforskap en utfordring. Her vil særlig utfordringene med mangfoldige fellesskap og kompleksitet utdypes.

Mangfoldige fellesskap

Mangfoldige fellesskap med rom for alle er hardt arbeid. På en rekke andre samfunnsarenaer møtes mennesker med like interesser og lik sosiokulturell bakgrunn. Bosetningsmønstre i storbyene preges også av dette. Sosiologiske faktorer virker på denne måten til dels imot det kirken forkynner og etterstreber i sin praksis: at alle mennesker av ulik bakgrunn samles likeverdige om ord og sakrament. Når ulike mennesker samles i en menighet, har de ulike preferanser som i varierende grad kan henge sammen med faktorer som utdanning og kulturell bakgrunn. De har ulike forutsetninger for deltakelse utfra faktorer som alder og funksjonsvariasjon. De

har ulik grad av kjennskap til og eierskap til kirkelige praksiser. Det ligger i kirkens kall å etterstrebe et fellesskap som kan romme alle. Dette er derfor en naturlig ambisjon for en menighet. I praksis vil det alltid være sosiale og kulturelle motkrefter som gjør det utfordrende å etablere fellesskap med rom for mangfold generelt og marginaliserte spesielt. Mennesker som er marginalisert i et lokalsamfunn, kan også oppleve å være marginalisert i nattverdskøen eller under kirkekaffen.

Kompleksitet

Marginalisering har ofte ingen enkel løsning. Risikofaktorene i modellen overfor viser dette tydelig. Veien fra marginalisering til utenforskap har sjelden én enkeltårsak, og da heller ikke én løsning. I det offentlige legges det stor vekt på arbeid i tverrfaglige team for å kunne bistå mennesker som opplever marginalisering og utenforskap. Rus, psykiatri, bostedsutfordringer og utfordringer i relasjoner kan henge sammen. På noen arenaer er kirken koblet på disse tverrfaglige teamene og kan både hente og bidra med kompetanse. I et samfunn med religiøst mangfold er det imidlertid mer vanlig at kirken ikke er koblet på slike team. Kirkelig ansatte og frivillige har ikke alltid høy nok kompetanse til å gå inn og løse disse komplekse utfordringene. For å bistå marginaliserte er det derfor viktig å kjenne til det offentlige hjelpeapparatet og for å kunne hjelpe mennesker videre i dette.

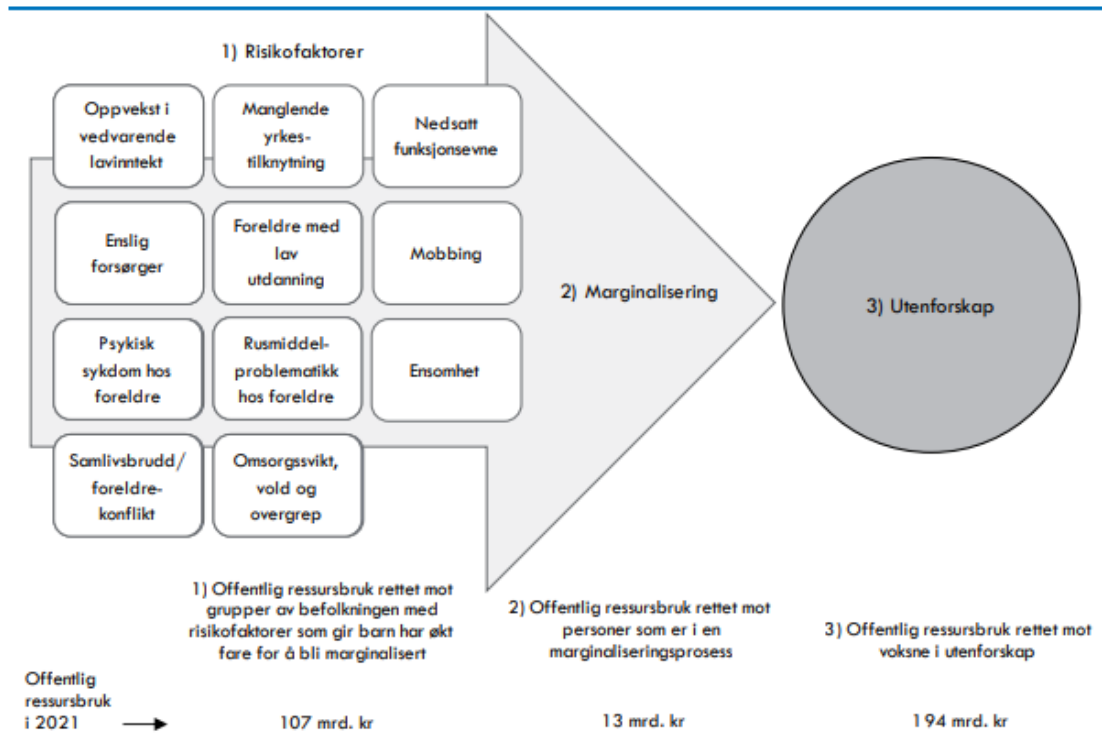
Kompleksitet begrenser også hva kirken kan gjøre alene. Økt marginalisering er et samfunnsproblem som må løses politisk. Økt tilskudd til Den norske kirke kan være et politisk virkemiddel for å redusere marginalisering. Kirken må imidlertid også finne sin rolle i å utfordre politiske myndigheter.

Kirkens muligheter

Marginalisering er i seg selv et negativt fenomen. Å snakke om kirkens muligheter i møte med økt marginalisering innebærer en fare for instrumentalisering av marginaliserte for å legitimere kirkens relevans. I møte med økt marginalisering kan kirken like fullt gjøre en forskjell. Gjennom 2000 år og i en rekke ulike kontekster har kirken bidratt til å mobilisere mennesker for forandring og til å motvirke marginalisering. For å gjøre dette, må kirken forstå hva som bidrar til marginalisering. Modellen nedenfor er én framstilling av dette og viser hva som gir økt risiko for marginalisering og utenforskap.²⁵ Slik tydeliggjør modellen hvilke risikofaktorer kirken kan være med på å dempe.

²⁵ [samfunnsøkonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf \(regjeringen.no\)](#), s. 6.

Figur 1: Kjennetegn som gir økt risiko for marginalisering og utenforskap blant barn og unge, sammen med kartlagt offentlig ressursbruk i 2021

Den norske kirke har noen særskilte styrker og muligheter i arbeidet for å motvirke marginalisering. Her vil det pekes på mangfoldige fellesskap, kompetanse, evangeliet og medarbeiderskap:

Mangfoldige fellesskap

Den norske kirke har som nevnt i sin grunntenkning at den skal være kirke for alle, med bred kontaktflate. Mange ansatte, folkevalgte og frivillige i Den norske kirke har en høy bevissthet om dette. På sitt beste er menigheter i Den norske kirke preget av et mangfold når det gjelder alder, utdanning, sosial bakgrunn, kjønn, legning, funksjonsevne, kulturell bakgrunn og annet. Dette kan gjøre at det er enklere å komme til Den norske kirkes fellesskap enn andre mer uniforme fellesskap. Videre er kirkelige tilbud som regel gratis eller har lav kostnad. Der mange andre sosiale arenaer krever medlemskap, abonnement eller annen betaling, er gudstjenester og kirkekaffe, formiddagstreff eller familiemiddag gratis eller svært rimelig. Mange menigheter kommuniserer at betaling er frivillig. Dette bidrar til en senket terskel.

Ungdomsarbeid og arbeid etter konfirmasjonstiden kan være gode steder for de som strever med integrasjon i sosiale fellesskap. Det å se og anerkjenne disse ungdommene og gi dem en tilhørighet i et fellesskap er derfor av stor verdi for den enkelte ungdom og for samfunnet. Her kan kirken spille en viktig rolle.

Kompetanse

Mange steder går kirkens ansatte, med sin kompetanse innen pedagogikk og helse- og sosialfag, inn i kvalifisert samarbeid med bydel og kommune. Dette er avgjørende for å kunne svare på både kortsiktig behov for akutt nødhjelp og mer langsiktige behov som fellesskap og arbeidstrening. På sitt beste opparbeider kirkelige

arbeidsfellesskap sammen høy kompetanse på å møte mennesker i sårbare livssituasjoner.

Evangeliet

Den norske kirke vil forkynne evangeliet for mennesker gjennom hele livet. En stor del av de kristne fortellingene handler om måten Jesus Kristus møter mennesker i samfunnets randsoner. Bibelens fortellinger kan på denne måten oppleves å tale direkte inn i en opplevelse av å stå utenfor fellesskap i dag. Den kirkelige kulturarven inneholder i forlengelse av dette tekster og motiver som taler direkte inn i ulike livssituasjoner, inkludert erfaringer av sårbarhet, marginalisering og utenforskap. Tekster og motiver må igjen og igjen fortolkes for å kunne gi mening for mennesker i dag, og det er også fallgruver knyttet til fortolkningen. Kirkens budskap kan aldri reduseres til å bli et verktøy i møte med marginalisering, og marginaliserte må ikke reduseres til objekter for kirken. Like fullt kan mennesker som i dag erfarer å være marginalisert oppleve å finne gjenkjenning, trøst og mot i Bibelens fortellinger og i andre motiver fra kirkens tradisjoner. Det kan, for å bruke liturgiens ord, gi «mot til å leve og mot til å tro». Rekkevidden av denne gjenkjenningen er utenfor hva kirken kan kontrollere eller hva som kan beregnes økonomisk.

Medarbeiderskap

Kirken er en stor frivillighetsarena. I kirkens frivillighetsstrategi fra 2021 var det formulert på følgende måte: «Vi som sammen bærer kirkens oppdrag, er lemmer på det samme legemet og grener på det samme treet. I fellesskapet vil vi at alle skal ha mulighet til å delta og bidra. Frivillighet gir mulighet til å gjøre godt og til å gi uttrykk for engasjement. Å være frivillig kan gi tilhørighet, mening, erfaring, mestring og fellesskap. Frivilligheten kan ha stor verdi både for enkeltmennesket, kirken og samfunnet. Vår kirkes kultur, ledelse, kommunikasjon og organisering skal derfor gi frivillighet gode kår.»²⁶ Mange bibelske tekster gjør et poeng ut av at Gud kan utruste hvem som helst til tjeneste. Dette preger også kirken, og mange medarbeidere er gode til å se etter og anerkjenne den enkeltes talenter. Mennesker som opplever at de i andre sammenhenger er utenfor, kan få meningsfulle oppgaver som frivillige i kirkelig sammenheng, knyttet til gudstjenester, diakonalt arbeid, barn, og ungdomsarbeid.

Oppsummering

Alt i alt er marginalisering og utenforskap negative fenomener som utfordrer kirken like mye som det utfordrer samfunnet, og fenomenene er ikke bare knyttet til storbyer. Det kan være krevende å skape mangfoldige fellesskap med rom for alle. Ansatte er ofte presset på tid, og marginalisering har komplekse årsaker som gjør at kirken sjelden sitter med løsningene alene. Samtidig har Den norske kirke som folkekirke spesielle muligheter for å motvirke marginalisering med utgangspunkt i nettopp mangfoldige fellesskap, i et relevant evangelium, i ansattes kompetanse og i kirkens tenkning og praksis knyttet til medarbeiderskap.

Sekularisering – og utvikling mot post-sekularitet

Kirkemøtet har bedt Kirkerådet utrede “kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt [...] sekularisering [...] spesielt i storbyområder”. Dette gjør det nødvendig å

²⁶ [kr_18_0_21_frivillighet_i_den_norske_kirke.pdf \(kirken.no\)](#)

se på fenomenet sekularisering. Dette fenomenet er mye diskutert de siste tiårene. En av de som har betydd mye for forståelsen av sekularisering og hvilke konsekvenser den kan ha, er den kanadiske filosofen Charles Taylor. I "A Secular Age"²⁷ beskriver Taylor hvordan sekulariseringen gjelder både samfunn, kultur og enkeltmennesket: Når religion i store deler av Europa og Nord-Amerika skilles fra staten, endrer samfunnsstrukturene seg. Når religion ikke lenger er en selvfølgelig premissleverandør i det offentlige rom, endrer kulturen seg. Selve måten mennesker oppfatter og erfarer ting på i det praktiske liv er sekularisert.²⁸ Religion og tro blir dermed kun én blant flere mulige måter å forholde seg til virkeligheten på, og religiøse overbevisninger trenger en annen selvbevissthet enn før moderne tid. Johannessen (2017) finner at «på et overordnet plan viser Taylor hvordan sekulariseringen innebærer at det transcendent har gått fra å være en erfaringsnær størrelse i den vestlige kultur, noe man relaterte seg til som samfunn, til å bli en erfaringsfjern størrelse som i økende grad er frikoblet fra allmennkulturelle forestillinger og kollektive praksiser».²⁹ I Den norske kirke erfares dette lokalt, regionalt og nasjonalt. Det er rimelig å tolke Kirkemøtet 2019 dithen at det er en slik forståelse av sekularisering som ligger til grunn for vedtaket.

De senere årene har det imidlertid vært omfattende debatt knyttet til hva sekularisering innebærer og hvordan den utvikler seg. Flere har pekt på at religion ikke har hatt den forventede tilbakegangen i offentligheten i Europa og Nord-Amerika. Filosofen Jürgen Habermas har vist til at religiøse aktører og argumenter har fått større plass i offentligheten og at det er en stryke for den offentlige diskursen. Han finner at så lenge politiske beslutninger begrunnes i et språk som er like tilgjengelig for alle borgere, vil religiøse aktører og religiøs argumentasjon kunne berike den offentlige samtalen.³⁰ En slik utvikling peker i retning av et post-sekulært og livssynsåpent samfunn der religion og religiøse perspektiv inngår som del av et deliberativt og deltakende demokrati.³¹ Den norske sosiologen Inger Furseth snakker om «religiøs kompleksitet»: at religion samtidig kan svekkes blant enkeltmennesker og bli mer synlig i offentligheten. Religionssosiologene Linda Woodhead og Paul Heelas skjelner mellom fire former for sekulariseringsteorier: at religion sakte forsvinner; at religion både svekkes og endres; at religion markedstilpasses og blir et produkt som dreier seg om åndelige opplevelser; og at religionens tilbakegang på enkelte områder skjer samtidig med vekst på andre områder.³²

²⁷ Taylor, C. 2007, *A Secular Age*. Harvard University Press.

²⁸ Jf. Johannessen, H. 2017. *Sekulariseringens spiritualitet: en interdisiplinær lesning av betenkningen Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid*. Doktorgradsavhandling. Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo.

²⁹ Johannessen, 2017, s. 287.

³⁰ Habermas, J. 2006, Religion in the public sphere. *European Journal of Philosophy*, 14(1), 1-25. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0378.2006.00241.x>, s. 10, 12.

³¹ Habermas 2006, Religion in the public sphere. *European Journal of Philosophy*, 14(1), 1-25. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0378.2006.00241.x>; 2008 Notes on post-secular society. *New Perspectives Quarterly*, 24(4), 17-29. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5842.2008.01017.x>; Shaw, J. 2018, Introducing post-secular social work: Towards a post-liberal ethics of care. *British Journal of Social Work*, 48(2), 412-429. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx036>; Stålsett, S. 2021, Det livssynsåpne samfunn. Cappelen Damm akademisk.

³² Woodhead, L. & Heelas, P. 2000. *Religion in Modern Times. An Interpretive Anthology*. Oxford: Blackwell Publishers. I Johannessen, 2017, s. 183.

Også i norsk sammenheng er det gjort viktig arbeid knyttet til sekularisering. Johannessen (2017) analyserer betenkningen til Kirkemøtet 1999, «Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid», og mener denne både responderer på og speiler sekulariseringen. Johannessen viser at sekulariseringens spiritualitet «[...] fokuserer på kroppslige øvelser som gir åndelige erfaring her og nå, ikke praksiser som borger for transcendent goder som et liv etter døden eller frelse fra fortapelse».³³ Han peker på at betenkningen ikke knytter seg til kirkens gudstjenesteliv, men i stedet fokuserer på den individuelle kroppen.³⁴ Johannessen mener at denne vridningen av åndelig praksis gir mening utfra samtidsreligion og sekulariseringsteori og konkluderer blant annet med at «den sekulære kulturens immanente tolkningsramme [fordrer] at det transcendent forankres i det immanente, i verden slik den i dag framstår, i allmennmenneskelige erfaringer og i menneskers behov».³⁵ Slik viser Johannessen at sekularisering preger også kirkens egne praksiser.

Slik gir både teologiske og sosiologiske analyser viktige perspektiv på et grunnleggende vilkår for hvordan kirken bør forholde seg til sekularisering og post-sekularitet: kirken og kristen tro befinner seg ikke på utsiden av prosesser, praksiser og tenkning som driver sekularisering og postsekularisering. Kirken er selv del av utviklingen, den skaper praksiser og forstår samtiden og egne utfordringer og muligheter i sekulære og post-sekulære perspektiv. En større bevissthet og tydeligere språk i kirken om egen situerthet i det sekulære og post-sekulære, vil kunne gjøre det lettere å bidra i offentligheten med å synliggjøre felles verdier på tvers av religiøse og sekulære virkelighetsforståelser. Det vil kunne gi større legitimitet til kirkens (og andre religioners og livssyns) samfunnsrolle som preget av etiske tradisjoner og verdibaserte praksiser, og dermed også legitimitet til kritiske og konstruktive innspill kirken gir - om sosial rettferd, menneskeverd, marginalisering, kollektivt ansvar og respekt for mangfold - som mer radikale enn hva samfunnsdiskurs, lovverk og offentlige tjenester ellers bidrar med.³⁶

Et mangfoldig, livssynsåpent samfunn

Dette livssynsåpne mangfoldet i et sekulært samfunn beskrives i Stålsett-utvalgets utredning fra 2013 «Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitik» (NOU 2013:1). Både samfunn, kultur og enkeltmennesker forholder seg ulikt til religion, kirke og tro i et sekulært samfunn. Fordi andre ting enn

³³ Johannessen, 2017, s. 322.

³⁴ «Det første funnet i avhandlingen var at betenkningen, til tross for sitt fokus på åndelige praksiser, unnlater å drøfte kirkens gudstjenesteliv (s. 59-61). De sakramentale praksiser som er konstituerende for kirken som Kristi kropp, blir ikke viet oppmerksomhet. Det er isteden den individuelle kroppen som står i fokus for betenkningens åndelige øvelser. I teologisk og kirkelig perspektiv er dette påfallende, men i lys av samtidsreligion og sekulariseringsteori gir betenkningens vridning av åndelig praksis mening. Sagt med Tillichs begreper, er betenkningens spiritualitet tilpasset en kultur orientert om den immanente eros, men som savner kollektive troverdighetsstrukturer for evangeliets agape.» (Johannessen, 2017, s. 317).

³⁵ Johannessen, 2007, s. 339.

³⁶ Jf. Hallstein Holte, B. & Tjærnes, R. 2023, Postsekulære tilnærminger. Nye muligheter for sosialt arbeid i Norge. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 40(2), 55-70. <https://doi.org/10.48626/tpt.v40i2.5545>, s. 67; Fagermoen, T. 2023, Diaconia beyond borders: Welfare state, church, and migrants with limited welfare rights. *Tidsskrift for praktisk teologi*, 40(1), 4-49. <https://doi.org/10.48626/tpt.v40i1.5523>.

tradisjonelle autoriteter og tidligere generasjoners valg avgjør valg av tros- og livssynstilhørighet i dette samfunnet, utfordres kirken til å møte andre typer spørsmål og utfordringer enn tidligere. Enkeltmenneskets forutsetninger for å tro har med andre ord endret seg, og trosuttrykk har en mindre selvfølgelig plass i samfunnskulturen. Dette får igjen konsekvenser for enkeltmenneskers forhold til Den norske kirke og kirkens praksiser. Mange makrotall kan tolkes i lys av dette. Den norske kirkes medlemsundersøkelse for 2023 har flere relevante funn. Andelen av kirkens medlemmer som sier at de tror, er stabil. Oppslutning om gudstjeneste har likevel drastisk nedgang fra 2019. Der 18 % av respondentene i 2019 i løpet av det siste året hadde vært på «gudstjeneste uten at anledningen var dåp, konfirmasjon, vielse, gravferd eller julaften», hadde 13 % av respondentene dette i 2023. Samme tendens bekrefter i Den norske kirkes årsrapport: I 19 var det 5 249 069 gudstjenestedeltakelser i Den norske kirke. 4 176 570 deltakelser i 2022 innebærer en nedgang på 20 %. Pandemien 2020-2022 hadde innvirkninger på menneskers forhold til kirken, og kan ha ført til varige endringer.

Særskilte forhold knyttet til storbyer

I lys av debatten omkring sekularisering som fenomen, er det komplisert å svare på Kirkemøtets bestilling om å utrede “kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt [...] sekularisering [...] spesielt i storbyområder”. Statistikk kan ikke beskrive dette uttømmende, og samtidig peker en del tall på at sekulariseringen har kommet lenger i storbyene. KIFO finner i sin egen undersøkelse fra 2019 en tendens til at oppslutningen om Den norske kirke er størst i mindre urbane strøk. Dette er synlig i følgende tabell:

Tabell 3. Religiøse kjennetegn og holdninger, prosent

	Urban	Medium	Rural	Total
Tilhørighet til Den norske kirke	53	63	66	58
Har døpte barn	75	83	85	80
Viktig med kirkelig markering av en fødsel	27	32	33	30
Viktig med kirkelig markering av et giftermål	35	39	43	38
Viktig med kirkelig markering av et dødsfall	49	55	64	53
Beskriver seg selv som kristen	32	36	36	34
Mener Den norske kirke bør fortsatt ha en særstilling i Grunnloven	36	42	47	39
Mener staten bør legge vekt på å behandle alle tros- og livssynssamfunn mest mulig likt	53	49	46	51
Mener det offentlige bør slutte å gi pengestøtte til Den norske kirke	29	24	24	27

Datagrunnlag: KIFO-undersøkelsen Religion 2019, N = 4024

KIFO finner videre at det er en «klar sammenheng mellom bosted og hvor stor andel som er medlemmer, døpte, konfirmert og gravlagt i regi av Den norske kirke»:³⁷

Tabell 4. Nøkkeltall for Den norske kirke

Sentralitet	Urban	Medium	Rural
Medlem og tilhørige i Den norske kirke i prosent av antall innbyggere	54	70	77
Døpte i prosent av antall fødte	42	64	78
Konfirmerte i prosent av 15-åringer	38	54	72
Kirkelige gravferder i prosent av antall døde	74	85	96

Datagrunnlag: SSB Tabell 12025 Utvalgte nøkkeltall kirke og Tabell 12207 Sysselsatte i Den norske kirke, 2022

Kommunenes tilskudd til Den norske kirke kan også sees som et uttrykk for en mer sekulær sammenheng i storbyene. Følgende oversikt viser at det er store forskjeller i tildelingen til Den norske kirke mellom urbane, medium og rurale kommuner. Rurale områder mottar også et klart høyere tilskudd per innbygger fra det statlige tilskuddet til Den norske kirke.

³⁷ Witsø Rafoss, 2023, s. 5.

Tabell 4. Nøkkeltall for Den norske kirke

Sentralitet	Urban	Medium	Rural
Brutto driftsutgifter til funksjon 390, 393 per innbygger i kroner ¹	579	679	1064
Lønnsutgifter til funksjon 390, 393 per innbygger i kroner	65	20	20
Sysselsatte i årsverk lønnet av bispedømme per 1000 innbygger	0,2	0,3	0,4
Sysselsatte i årsverk lønnet av kirkelige fellesråd per 1000 innbygger	0,6	0,8	1,3
Sysselsatte i kirken i årsverk per 1000 innbygger	0,8	1,1	1,7
Sysselsatte i årsverk lønnet av sokn, kirkelige fellesråd og bispedømmer (antall)	2009	2589	1238
Sysselsatte i årsverk lønnet av bispedømmene (presteskap) (antall)	550	644	302
Antall sysselsatte i bispedømmer (presteskap) (antall)	640	741	354
Sysselsatte i årsverk lønnet av kirkelige fellesråd (antall)	1412	1943	936
Antall sysselsatte i kirkelige fellesråd (antall)	2201	2921	1747
Prosent av befolkningen	44,9	41,7	13,4

Datagrunnlag: SSB Tabell 12025 Utvalgte nøkkeltall kirke og Tabell 12207 Sysselsatte i Den norske kirke, 2022

Samlet sett er det altså en del statistikk som tyder på at Den norske kirke i storbyområder er del av en mer tydelig sekulær sammenheng enn kirken i rurale områder. Samtidig skal det presiseres, som utredningen kommer inn på senere, at det er høyere oppslutning om andre trossamfunn i storbyområder enn i andre deler av landet. Andelen av befolkningen i storbyene som har et forhold til tro og religion er altså større enn andelen medlemmer i Den norske kirke. Statistikken om oppslutning om Den norske kirke gir altså et begrenset bilde av den generelle oppslutningen om tro og livssyn.

Kirkens utfordringer

Sekulariseringen gir Den norske kirke en rekke utfordringer. Her vil særlig det mindre selvfølge, større konkurranse, utfordret nærvær på felles arenaer og krav til mening og meningsskaping utdypes.

Mindre selvfølgelig

Kirkens utfordringer knyttet til sekularisering er betydelig berørt i Den norske kirkes årsrapporter. Det er rimelig å tolke synkende oppslutning om Den norske kirkes gudstjenester og kirkelige handlinger som uttrykk for at kirke og kristen tro er en mindre selvfølgelig del av befolkningens liv enn før. Undersøkelser knyttet til dåpspraksiser viser at også i familier som har tilknytning til kirken reelt vurderer om de skal døpe barna sine eller ikke. Noen av dem velger å døpe, mens andre velger å ikke døpe. Forskning på gravferd finner at de tradisjonelle liturgiske elementene i

handlingen er mindre viktige for de pårørende enn musikkvalg og at gravferden får et personlig preg.

Etter skillet mellom kirke og stat og ikrafttredelsen av Trossamfunnsloven, møter kirken stadig «en forventning om at Den norske kirke fortsatt på en spesiell måte skal, til en viss grad «representativt», ivareta tradisjoner og fellesanliggender i det norske samfunnet på det religiøse området».³⁸ Det er når kirken ivaretar slike fellesanliggender at flesteparten av dens medlemmer oppgir at kirken har en samfunnsnyttig funksjon.³⁹ Denne situasjonen utfordrer kirken til gjennomtenkning av rolle, legitimitet og meningsskapning.

Krav til mening og ny meningsskapning

Når kristen tro er mindre selvfølgelig og for mange er ukjent, stiller det høyere krav til meningsskapning i alt kirken gjør: prekener og andakter, liturgier, valg av salmer, og sjelesorg. Samtidig som kirken skal fungere representativt for befolkningen, kan den ikke lenger ta for gitt at dens budskap og forkynnelse er kjent og gir mening.

I et samfunn preget av større mangfold når det gjelder tro og livssyn, er dette en naturlig og forventet utvikling. Imidlertid har enkelte analyser og tiltak vært basert på et implisitt premiss om at hvis folk bare forstår hva kirken har å by på, så vil de delta; at befolkningen egentlig ønsker å tolke livene sine gjennom kirkens ritualer, og at ritualene egentlig gir mening, men at folk ikke vet det selv. Faren ved en slik tenkning er at grunnleggende utviklingstendenser i samfunnet og befolkningen reduseres til en ren kommunikasjonsutfordring for kirken. Man går da glipp av muligheten til en refleksjon om hvorvidt selve innholdet i det kirken tror og praktiserer gir mening i menneskers liv. En analyse av utviklingstrekkene må ha som utgangspunkt at folk tar myndige valg. Det dreier seg ikke bare om at kirke og kristen tro er mindre selvfølgelig. Synkende oppslutning kan også forstås som uttrykk for at folk ikke forholder seg til kristendom og kirke, og at de aktivt ikke ønsker det som kirken tilbyr.

Tradisjonelt har gudstjenester og kirkelige handlinger bygget på teologiske forklaringsmodeller der et årsaksforløp spennes fra skapelse, via syndefall, Jesu fødsel, død og oppstandelse, til menneskenes oppstandelse. Logikken i dette årsaksforløpet har i kirke og samfunn vært sett på som selvforklarende og nødvendig: Jesus måtte fødes og dø for at menneskene skulle gjenoppstå. Selv om kirkens teologier rommer andre måter å utfolde Guds nærvær i verden, har denne antatt selvforklarende forsoningsnødvendigheten skapt en selvfølgelig mening i gudstjenester og kirkelige handlinger. Den har tjent som overgripende fortolkningsramme for liv og virkelighet. Så lenge gudstjenestene og handlingene fortsatt henter sin legitimitet fra denne ene måten å forstå og praktisere kristendom på, er det en risiko for at de blir meningsløse for mange mennesker. Dette gjelder også troende mennesker som er en del av kirken, men som ikke forholder seg til denne ene logikken lenger, eller som aktivt tar avstand fra den. Hvis kirken skal møte menneskers virkelighet i dag, og tale sant om menneskers liv, utfordres den til å utforske hvordan meningsskapningen i gudstjenester og kirkelige handlinger kan skje. Kanskje må kirken velge nye teologiske modeller og logikker som ikke utgir seg for å

³⁸ Stålsett, S. 2023, Er Den norske kirke offentlig? *Luthersk Kirketidene* 158(7), 221-225, s. 224.

³⁹ [den norske kirke medlemsundersøkelse 2023 - hovedrapport - opinion.pdf \(kirken.no\)](#), s. 36.

gi entydige og endelige tolkninger av liv og virkelighet. Det er en fare for at kirken ikke tar dette tilstrekkelig på alvor, fordi de av kirkens medlemmer som opplever at kirkens budskap mister mening i mindre grad er representert blant kirkens ansatte, folkevalgte og frivillige.

Utfordret nærvær på fellesarenaer

Kirkerådet skrev i årsrapport for 2022: «Tallene på skolegudstjenester er nesten tilbake til årene før pandemien, med 2587 i 2022 mot 2829 i 2019. Unntaket er noen steder i Oslo der man går bort fra skolegudstjenester og heller lager samlinger i kirken, som håpsvandring istedenfor julegudstjeneste. I Hamar bispedømme rapporteres det om at skolegudstjenester har økt, og at disse gudstjenestene oppleves mer åpne enn tidligere.»⁴⁰ Dette viser at det fortsatt er store muligheter for samarbeid mellom Den norske kirke og skolen, som er en av samfunnets viktigste fellesarenaer.

Samtidig utfordres kirkens nærvær jevnlig. Den årlige debatten knyttet til skolegudstjenester i adventstiden er ett eksempel på dette. Flytting av søndagsgudstjeneste og morgenandakt fra NRK P1 til nisjekanalene NRK P1+ er et annet eksempel. I etterkant av den NRK-sendte gudstjenesten i Oslo domkirke 24. juli har det vært debatt om Den norske kirkes rolle knyttet til nasjonal sorg.⁴¹ I tillegg til disse eksemplene på nasjonalt nivå, erfarer mange lokalkirkelig ansatte hvordan nærvær på fellesarenaer utfordres. Med en forventet nedgang i andelen av den norske befolkningen som er medlem av Den norske kirke, er det grunn til å tro at Den norske kirkes nærvær på fellesarenaer vil bli ytterligere utfordret og den generelle kjennskap til kristendommens budskap, fortellinger og ritualer kan svekkes.

Større konkurranse

De nevnte utviklingstrekkene kombineres med en samtid som har mindre tålmodighet i møte med meningsskapende innhold. Kultur- og underholdningstilbudet er enormt når man inkluderer det digitale. Endringene har vært store de siste 20 årene, og i dag er tv-tilbud, podcaster, musikk, lydbøker og alt annet tilgjengelig på en mobiltelefon som de fleste har med seg overalt. Større tilbud gir høyere krav til kvalitet, og mindre tålmodighet med innhold som ikke holder høy nok kvalitet.

Kirken har en kulturarv som jevnt over er vanskeligere tilgjengelig enn mye annet innhold i populærkulturen. Den kristne kulturarven har også et potensielt anstøt sammenlignet med det som oppfattes som "livssynsnøytralt" innhold. I tillegg har kirken begrensede ressurser til å utvikle digitalt innhold. Samlet innebærer dette en fare for at Den norske kirke taper i konkurransen om å tilby meningsskapende innhold.

⁴⁰ [årsrapport den norske kirke 2022.pdf \(kirken.no\)](#), s. 39.

⁴¹ [– 22. juli-gudstjeneste tråkket på min redelighet – Vårt Land \(vl.no\)](#)

Kirkens muligheter

Samtidig som sekulariseringen innebærer store utfordringer for Den norske kirke, gir den også muligheter. Her utdypes særlig mulighetene for relasjoner, teologisk nyskaping og troverdig dybde.

Teologisk nyskaping

Sekularisering gir kirken muligheter til å formulere sin teologi på nytt og til å stadig tenke igjennom hvordan denne teologien kan gi mening i menneskers liv. Gjennom 2000 år har kirken vært til stede på ulike måter i ulike kontekster og arbeidet med å reformulere troens innhold har pågått hele tiden. I sin arv har kirken derfor tilgang på en stor mengde ressurser for livstolkning i nye situasjoner. Kirken har derfor gode forutsetninger for å arbeide teologisk med å ta menneskers erfaringer og eksistensielle livsspørsmål i dag på alvor, og sette ord på disse i en post-sekulær offentlig diskurs.

Troverdig dybde

Kirken har kompetanse, erfaringer og språk for hele livet. Mange innholdsprodusenter kan være underholdende, men i møte med fødsel, død, samliv og andre livsfaser tilbyr kirken mer enn underholdning. Kirken har stor kompetanse på å møte livets alvor. Dette viser undersøkelser at medlemmene i Den norske kirke vet. For eksempel sier 4 av 5 i Den norske kirkes medlemsundersøkelse fra 2023 at kirken er samfunnsnyttig når den støtter mennesker som er i sorg. Videre sier 66 % at kirken er samfunnsnyttig når den tilbyr fellesskap i nasjonale eller lokale kriser.⁴² Dette viser at kirken er kjent som en troverdig og viktig aktør i møte med livets alvor. Med økt sekularisering kan det være viktig for kirken å opprettholde denne rollen.

Relasjoner

Kirken er et sted for relasjoner. Kirken kan fastholde relasjon som vesentlig i alt dens arbeid. Et godt eksempel for dette var den rollen Trefoldighetskirken i Oslo fikk under Fosen-aksjonen februar og mars 2023. Unge aktivister fra samiske miljøer og naturvernorganisasjoner demonstrerte flere dager foran ulike departementer. Trefoldighetskirken tilbød dem et sted å komme til, få noe mat, hvile, samtale og bli lyttet til. Mange av deltakerne har i etterkant gitt uttrykk for at dette ga dem en opplevelse av kirken som et godt og relevant sted. Når kirken engasjerer seg og viser solidaritet, kan det oppstå nye relasjoner og ny mulighet til å finne og skape mening.

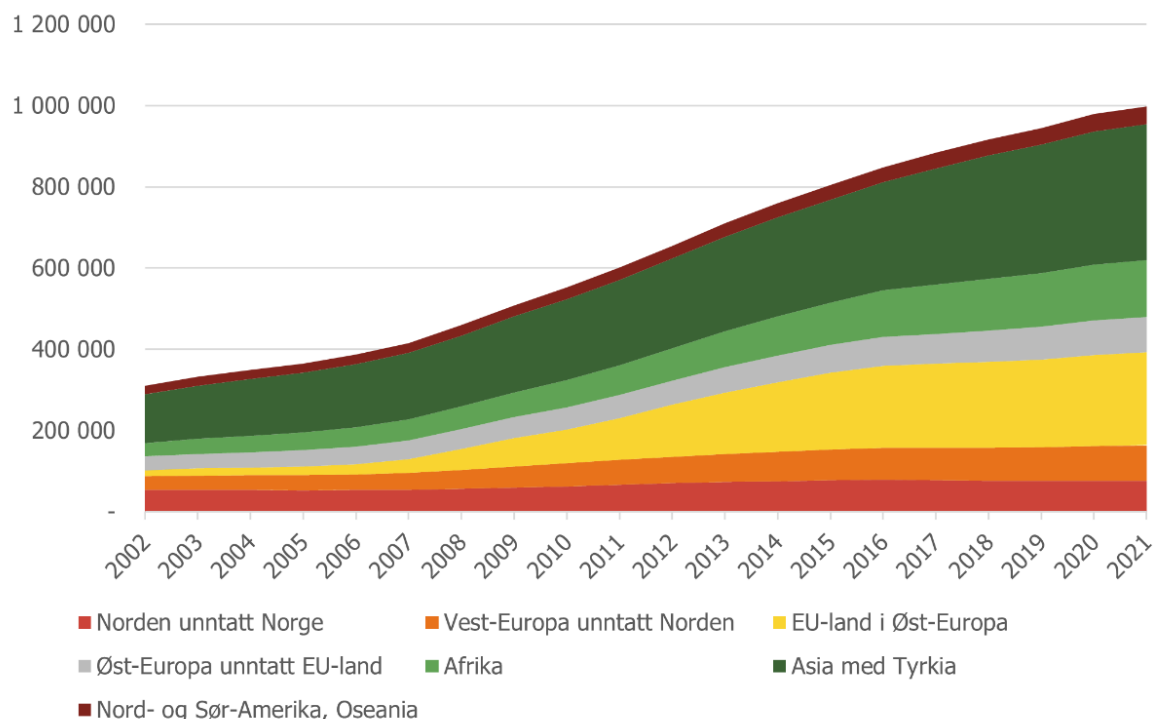
Oppsummering

Sekularisering er som nevnt et komplekst fenomen. Flere makrotall peker samtidig tydelig på nedgang i religiøs tilknytning generelt. Videre tyder en del statistikk på at Den norske kirke i storbyområder er del av en mer tydelig sekulær sammenheng enn kirken i rurale områder. Sekulariseringen gir kirken helt særskilte utfordringer. Dens nærvær på fellesarenaer blir utfordret, det oppstår nye krav til mening og ny meningsskaping, og kirken blir på en rekke områder mindre selvfølkelig. Samtidig ligger det i sekulariseringen også muligheter for kirken, i form av teologisk nyskaping, troverdig dypde og vektlegging av relasjoner.

⁴² [den norske kirke medlemsundersøkelse 2023 - hovedrapport - opinion.pdf \(kirken.no\)](#), s. 36.

Religiøs og livssynsmessig mangfold

Kirkemøtet har bedt Kirkerådet utrede “kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt [...] religiøs og livssynsmessig mangfold, spesielt i storbyområder”. Det norske samfunnet er preget av økt religiøs og livssynsmessig mangfold enn for noen tiår tilbake. Omtrent 20 % av den norske befolkningen i 2022 er innvandrere eller barn av innvandrere. Mye tyder på at flertallet som kommer til Norge har en tro. Utviklingen de siste 20 årene vises i følgende graf fra Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi):⁴³

Det er lett å tolke grafen dithen at det vil være en fortsatt økning av innvandrere. De siste årene har det imidlertid også vært en annen trend med mindre innvandring fra Øst-Europa⁴⁴. Svekkelsen av den norske kronen i 2023 har også gjort det mindre attraktivt for arbeidere fra EU-land i Øst-Europa å jobbe i Norge. Det er altså ikke åpenbart at økningen som har vært de siste 20 årene vil fortsette.

Særskilte forhold knyttet til storbyer

De store trendene er at religiøs og livssynsmessig mangfold i større grad finnes i byer enn i spredtbygde strøk. KIFO viser til følgende tabell, som beskriver forskjellene mellom medlemskap i tros- og livssynssamfunn mellom urban, medium og rurale områder:

⁴³ [Innvandring og demografi | IMDi](#)

⁴⁴ Se for eksempel: [Færre polakker til Norge – vil tilby nordsjøturnus til østeuropeere i byggebransjen – NRK Troms og Finnmark](#)

Tabell 5. Tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke

	Urban	Medium	Rural	Total	Medlem-mer
Sikhisme	90 %	10 %	0 %	100 %	4 025
Jødedom	89 %	10 %	2 %	100 %	785
Hinduisme	87 %	12 %	2 %	100 %	12 059
Islam	74 %	22 %	4 %	100 %	178 945
Bahai	69 %	27 %	4 %	100 %	1 085
Buddhisme	59 %	35 %	6 %	100 %	21 343
Livssyn	58 %	35 %	8 %	100 %	98 919
Andre tros- og livssynssamfunn	54 %	37 %	10 %	100 %	2 601
Kristendom	49 %	42 %	9 %	100 %	370 069
Total	58 %	35 %	7 %	100 %	689 831

Datagrunnlag: SSB Tabell 06326: Medlemmer i tros- og livssynssamfunn som søker om offentlig stønad og er utanfor Den norske kyrkja, 2020 (77 426 medlemmer i 410 samfunn er ikke inkludert i datasettet, da de ikke har region knyttet til seg)

Kirken kan hjelpe kommunene til å se at tro og livssyn er en ressurs og at alle kommunens innbyggere forholder seg til sin tro og ikke-tro. Kirken må bidra til å gjøre det trygt for det offentlige å forholde seg til denne siden av mangfoldet i sine prioriteringer og politikktutvikling.

Den norske kirke har de siste årene etablert 5 dialogsentre. I dag er det dialogsentre i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Drammen. Sentrene har tilknytning til eget bispedømme og til Stiftelsen Areopagos og driver konkret arbeid for menigheter og lokalsamfunn for å gjøre tros- og livssynsdialog og dialogisk praksis til en integrert del av arbeidet. De kirkelige dialogsentrene utgjør et nasjonalt nettverk, og Dialogforum Østfold deltar også i dette nettverket. Dialogsentrene er en strategisk prioritering og mottar faste tilskudd fra Kirkerådet.

Kirkens utfordringer

Religiøst og livssynsmessig mangfold gir kirken noen tydelige utfordringer. Her vil det særlig pekes på kirkens posisjon i et livssynsåpent samfunn, og kirkens utfordring med synliggjøring.

Posisjon i et livssynsåpent samfunn

Religiøst og livssynsmessig mangfold utfordrer Den norske kirke som aktør i et livssynsåpent samfunn. Konteksten er betydelig endret på noen tiår, og Den norske kirke har gått fra å være statskirke med godt over 80 % medlemsandel til å være grunnlovsfestet folkekirke med under 65 % medlemsandel. Dette utfordrer Den norske kirke til å reflektere rundt hva kirken vil. Hva betyr misjon i dag, og i hvilken grad og på hvilken måte skal kirken misjonere? I hvilken grad og på hvilken måte skal kirken legge til rette for andre tros- og livssynssamfunn? Hvordan prioriterer Den norske kirke sine ressurser inn mot det samfunnsbyggende oppdraget, og hvordan prioriterer den ressurser til kirkelig kjernevirksomhet som samfunnet anser som mindre nyttig? Det er nedsatt et eget utvalg som arbeider med Den norske kirke i det livssynsåpne samfunnet og hvilken posisjon kirken skal ta.

Synliggjøring

Uavhengig av posisjonen kirken tar, gjør et større mangfold og en mindre bevissthet blant myndigheter og samfunnsaktører at kirken må være tydeligere på sitt samfunnsbidrag. Den norske kirke kan ikke lenger ta for gitt at dens samfunnsbidrag er kjent og anerkjent. Ett eksempel på dette er når kun 51 % av respondentene i Den norske kirkes medlemsundersøkelse er enig i at «Den norske kirke bidrar positivt inn i det norske samfunnet». Forestillingen om at det skjer lite i kirkene utenom gudstjenester, er fortsatt utbredt. Med mindre kunnskap om kirken og den kristne kulturarven, er det større behov for å jobbe aktivt med synliggjøring.

Kirkens muligheter

Samtidig som økt religiøst og livssynsmessig mangfold gir nye utfordringer for kirken, gir det også muligheter. Her vil det særlig pekes på kirkens muligheter for å motvirke polarisering og styrke arbeidet for kristne migranter.

Motvirke polarisering

Et økt religiøst og livssynsmessig mangfold gir Den norske kirke muligheter til å bidra som samfunnsbyggende aktør og som ressurs for dialog og samarbeid. Kirken spiller en avgjørende rolle i å bygge relasjoner mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Dette er et arbeid som motvirker polarisering og som i en større sammenheng bidrar til å skape fred. Et større mangfold i byene gir større potensial og ansvar for å bidra inn i dette arbeidet.

Kristne migranter

Over hele landet har Den norske kirke store muligheter til å ønske kristne innvandrere velkommen. Fordi Den norske kirke er landsdekkende, kan kirken på en enestående måte tilby tilhørighet og felleskap til mennesker over hele landet som ingen andre kirkesamfunn har.

Innvandrere og barn av innvandrere er underrepresentert i Den norske kirke. Mange finner sin plass i andre kirkesamfunn, eller etablerer egne migrantmenigheter. Det henger ofte sammen med at flertallet ikke er lutheranere, eller at de ikke føler seg hjemme i de kulturelle uttrykkene de møter i Den norske kirke. Den norske kirke kan og bør likevel ha en bevisst satsing på å være en relevant kirke for innvandrere. Slik kan kirken oppleve nye medlemmer som beriker kirken.

I motsetning til på student- og dialogfeltet, har ikke Den norske kirke nasjonalt gjort spesifikke tiltak for å avsette stillingsressurser til arbeid med kristne migranter. I lys av den store økningen i innvandrere de siste 20 årene, er det et spørsmål om Den norske kirke burde gjort en slik prioritering. Samtidig kan det argumenteres for at det største behovet for å jobbe med hvordan Den norske kirke tar imot kristne migranter er på små steder. I storbyer velger mange migranter å etablere egne menigheter.

Oppsummering

De siste 20 årene har det vært en stor økning i religiøst og livssynsmessig mangfold i Norge. Utviklingen gjør seg særlig gjeldende i byene. Dette gir kirkelig arbeid i storbyene noen særskilte utfordringer og muligheter som er tydeligere enn i resten av landet. Utfordringene handler blant annet om å finne sin posisjon i et livssynsåpent samfunn, og å synliggjøre kirken som relevant aktør. Mulighetene knytter seg blant

annet til å være en aktør som motvirker polarisering, og å samarbeide med og invitere inn kristne migranter i Den norske kirkes fellesskap.

Konklusjon

Kirkemøtet ba i 2019 Kirkerådet utrede «kirkens muligheter og utfordringer i møte med økt mobilitet, marginalisering, sekularisering og religiøst og livssynsmessig mangfold, spesielt i storbyområder». Utredningen har vist at flere av de nevnte forholdene er særskilte for storbyene.

Marginalisering ser i mindre grad ut til å være et storbyfenomen enn det man gjerne forestiller seg. Den norske kirke har etter Kirkemøtets vedtak i 2019 fått flere diakonstillinger. Dette er et viktig tiltak i møte med marginalisering, og utredningen bekrefter at det ikke hadde vært rett å knytte dette arbeidet ensidig til storbyer.

Det har vært en økning i religiøst og livssynsmessig mangfold i Norge, og utredningen har vist at dette er et forhold knyttet særlig til storbyene. Dette gir særskilte utfordringer for det kirkelige arbeidet i storbyene. De kirkelige dialogsentrene svarer på et behov for økt kirkelig arbeid knyttet til dette mangfoldet. Den norske kirke har også gjort et viktig arbeid med dette i form av vedtak av åtte kjennetegn knyttet til kirkens møte med kristne migranter, og Kirkerådet har gjort en rekke tiltak i en treårig handlingsplan knyttet til feltet. Imidlertid er det ikke gjort en samlet nasjonal ressursprioritering for å styrke Den norske kirkes arbeid med kristne migranter i storbyene. I forlengelse av utredningen kan dette vurderes.

Det norske samfunnet har blitt mer sekularisert. Det er flere holdepunkter for å si at storbyer i Norge er mer sekularisert enn rurale områder. Dette gir særskilte utfordringer for det kirkelige arbeidet i storbyene. Sekularisering og kirkens forhold til denne er et tema på mange nivåer i Den norske kirke, men det er ikke foreløpig gjort en samlet nasjonal ressursprioritering som kan plasseres under overskriften å styrke kirkens arbeid i møte med sekulariseringen. I forlengelse av utredningen kan dette vurderes, og det ville være naturlig å knytte et slikt arbeid særlig til storbyområder.

Det er økt mobilitet i Norge, både i betydning urbanisering og i betydningen hyppigere flytting i storbyområder. Dette gir særskilte utfordringer for det kirkelige arbeidet i storbyene. Studentprestetjenesten møter denne samfunnsendringen og er derfor viktig strategisk for Den norske kirke. Det kan også vurderes å gjøre andre tiltak i Den norske kirke i møte med økt mobilitet.